

Bevezető a Helyi Értéktár Bizottság által összeállított anyaghoz:

Egy falusi népiskola elemi osztályából az egyetemi katedráig (Két Litkén született tudós életútja)

A 19. sz. végén, a 20. sz. elején Litke község lakóinak száma 900 és 1000 fő között mozgott. Temploma, plébániája és iskolája is volt.

Már Mária Terézia 1777-ben megjelent rendelete (I. Ratio Educationis), a közoktatásügyet teljes egészében rendezte. II. József intézkedései is ennek nyomán haladtak, de bizonyos kérdésekben határozottabb rendelkezéseket tartalmaztak. Pl.: kimondta a 6–12 éves korig tartó iskolakötelezettséget (elméletben). A gyakorlatban ez nem így valósult meg.

Litke község lakosságának túlnyomó többségét parasztok és zsellérek alkották. Abban az időben a földművelésen kívül alig volt más munkalehetőség. Előfordult, hogy a szülők nem engedték iskolába gyermekeiket, mert a családban szükség volt az ő munkájukra is. A házkörüli munkával, az állatok ellátásával már korán megismerkedtek. A nagyobb gyermekekre a mezei munkában is szükség volt. Ezért az iskolába járó gyermekek száma változó volt. A tavaszi és őszi munkák idején sokkal kevesebben jártak iskolába, mint télen. A tantárgyak, a tananyag, az oktatás színvonala a kántortanítókon múlt. Községünkben kezdetben egy tanteremben együtt tanult az I–VI. osztály. Később két csoportban I–III. és IV–VI. osztályok. Az iskolai oktatást a helyi plébános és az iskolaszék felügyelte.

A község akkori iskolája az 1850-es évek végén már kőből épült, kb. 50 évig volt használható. Majd az 1906-ban felszentelt épület már az előzőknél nagyobb, „korszerűbb”, kőből és helyben égetett téglából készült. Ekkor már a második tanítói állásra is szükség volt. Litke község két híres szülöttje ilyen körülmények között kezdte meg elemi iskolai tanulmányait. Mindkettő nagycsaládban, szerény körülmények között élt. Az elemi iskola befejezése után – anyagi okok miatt – nem gondolhattak a továbbtanulásra. Fizikai munkát végeztek. Környezetükben voltak viszont már iskolázott felnőttek, akik felismerték tehetségüket, erkölcsi és anyagi támogatást nyújtottak számukra.

Így történhetett meg, hogy az egyik 16 évesen, 1860-ban megkezdhette tanulmányait az egri érseki gimnáziumban az akkori litkei plébános, *Tersztyánszky Alajos* közbenjárásával, és segítségével. A másikat – ötvenhat évvel később – tanítói segítették, hogy beiratkozhasson a losonci gimnáziumba. Közös még bennük, hogy mindketten a gimnáziumi érettségi után egyetemi tanulmányokat folytattak, majd – eltérő időben – egyetemi tanárok is voltak Kolozsváron.

Litke község e két híres szülöttje:

Dr. Borbás Vince botanikus, flórakutató

született: 1844. július 28.
anyja neve: Heitzel Julianna
apja neve: Borbás Ferenc

és

Dr. Imre Lajos, a kémiai tudományok doktora

született: 1900. március 26.
anyja neve: Csomány Borbála
apja neve: Imre Antal

Litke község Helyi Értéktár Bizottsága több okból is fontosnak tartotta a fenti két tudós életútjának, munkásságának bemutatását.

Ezek a következők:

- Litke községben születtek, szüleik sírja a község temetőjében található.
- Kiemelkedésük a falusi környezetből tehetségüknek, tanulmányaiknak, akaraterejüknek, szorgalmuknak köszönhető. Valamint annak is, hogy hozzáértő, tanult, a falusi emberekért lelkiismeretesen dolgozó tanítók, papok segítették, irányították kezdeti lépéseiket.
- A két tudós példakép lehet a község mai fiataljainak. Életük, munkásságuk megismertetését fontosnak tartjuk a helyi általános iskola pedagógusaival, tanulóival.
- S különösen fontosnak tartottuk bemutatni őket a község mai fiataljainak, hogy életük alakulását a saját erejük, akaratuk, szorgalmuk, jelenlegi tanulmányaik, magatartásuk határozza meg.

**Ezzel a munkával is kifejezzük tiszteletünket a két litkei születésű tudós,
Dr. Borbás Vince születésének 175. évfordulója,
valamint
Dr. Imre Lajos születésének 119. évfordulója alkalmából.**

Köszönjük Márton Attila (Dr. Borbás Vince élete), és Szabó Jenőné (Dr. Imre Lajos élete) litkei lakosok munkáját!

Litke, 2019. július 4.

Kalocsai Miklósné
HÉB elnöke